

Normativní etika

vymezení NE

- odpověď na otázku, jak žít, jak správně jednat
- nalezení a zdůvodnění obecného principu nebo obecných principů, které zdůvodňují naše činy a rozhodnutí
- pokud je principů více, snaha setřídít, systematizovat, posoudit slučitelnost případně redukovat a zdůvodnit

aplikovaná etika

- aplikace normativních principů na konkrétní skutky
- neexistuje ostrá hranice mezi aplikovanou a normativní etikou – otázka stupně obecnosti pravidel:
 - Proč by Alena neměla jít na interupci?
 - Protože interupce způsobuje smrt lidské bytosti a Alena k tomu nemá žádné vážné důvody.
 - Proč by to měl být problém?
 - Protože zabít nevinnou bytost je nemorální.
 - Proč je to nemorální?
 - Protože tím připravíme tuto bytost o velké množství blaha, které by jinak mohla zažít.
 - No a?
 - No přece snižovat množství blaha a zvyšovat množství utrpení na světě je nemorální!
- etická dilemata motivovaná vědeckými či společenskými problémy

meta-etika

- Bylo správné zveřejňovat karikatury Mohameda v novinách?
- Myslím, že každý má právo vyjadřovat svůj názor, tak proč by to nebylo správné?
- To ano, ale je to tak i v případě, že se tím dotýkáš náboženského cítění věřících?
- Hm, možná ne, ale stejně, co to znamená „správné“? Pro někoho je správný trest smrti, pro jiného ne. Stejně je to všechno relativní a my nikomu náš názor nemůžeme nutit.

meta-etika

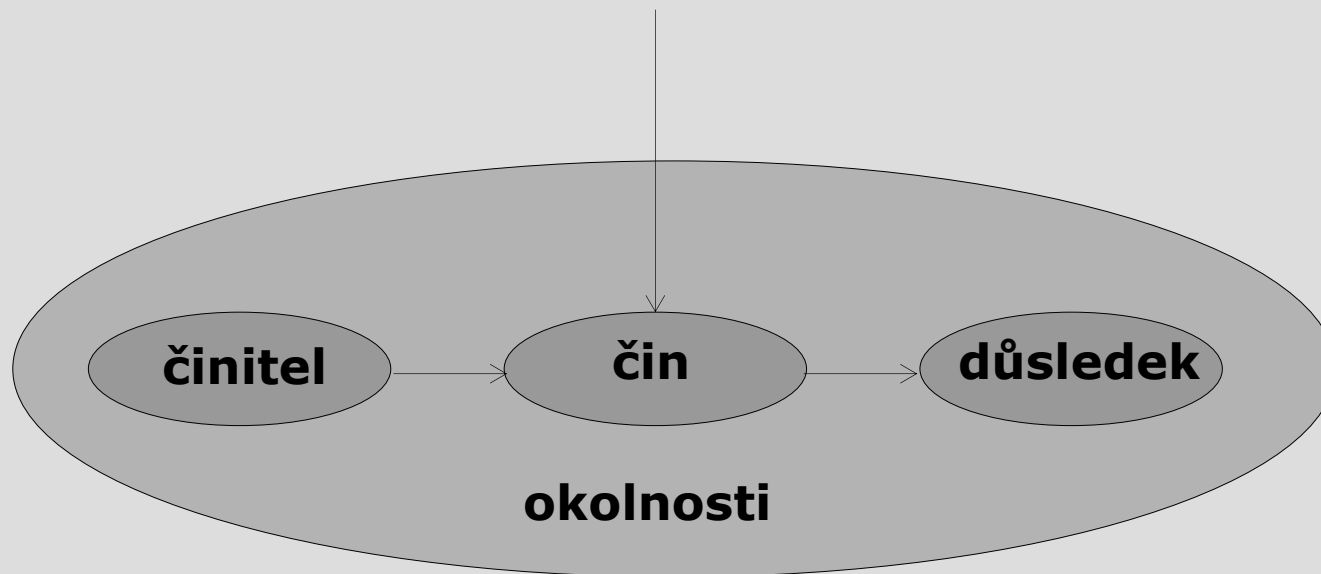
- dvě skupiny otázek:
 - svoboda projevu: koho se týká? všech? mužů? žen? dětí? černochoů? nacistů? komunistů? co když povede ke třetí světové válce? lze svobodu projevu redukovat na obecnější princip?
 - „správnost“ - vlastnost činů? empirická? jak poznáváme? lze to vědět s jistotou? existují morální fakta a pravdy?
 - sémantické, logické, epistemologické a metafyzické otázky na téma moralita
- možnost shody na jedné úrovni a rozdílu na jiné → nezávislost sfér zájmu

zdůvodnění v etice

- jak probíhá zdůvodnění ve vědě?
- lze podobný proces aplikovat v etice?
- co je evidencí v etice?
 - Rawls: reflective equilibrium (reflektovaná vyváženost)

morální faktory

**je čin z morálního
hlediska správný?**

morální faktory

- morální charakter činu (povinnost, možnost, zákaz) závisí na řadě různých podmínek, tzv. morálních faktorů:
 - topící se žena, jen já ji mohu zachránit, mám to učinit?
 - dobrý důsledek – zachráněný život
 - musím ukrást loď – porušení práva na vlastnictví
 - je to má žena – zvláštní povinnost
 - riskuji život

morální faktory

- role normativní etiky:
 - nalézt relevantní normativní faktory
 - specifikovat přesně jejich obsah (např. dobrý důsledek)
 - vysvětlit, proč je daný faktor vůbec v dané otázce relevantní.

Faktor 1 důsledky činu

hodnota důsledků činu

- čin je správný, pokud (a jen pokud) jeho dobré důsledky převažují nad špatnými
- norma: jednej tak, aby důsledky tvého jednání byly co nejlepší

jaké důsledky?

- dlouhodobé i krátkodobé
 - Obamova reforma zdravotnictví
 - reforma penzijního systému v ČR
- přímé i nepřímé
- *topí se pět lidí, já mohu zachránit pouze jednoho, kamarád je zdatnější plavec, může zachránit všechny*
 - nekonáním nepřímo zachráním pět lidí

jaké dobro?

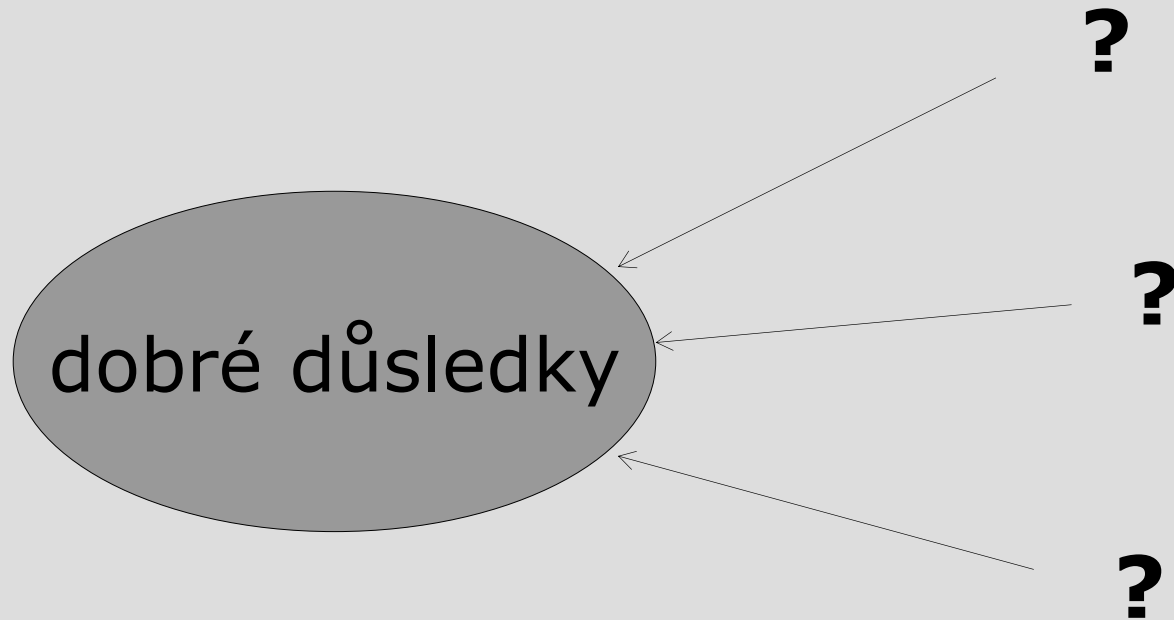
- dobro o sobě, nebo instrumentální?

- Příklad:
 - mám darovat jeden automobil sociálně chudé rodině, nebo deset automobilů miliardáři, který už jich má čtyřicet?
- jaký je v jednotlivých alternativách poměr instrumentálního dobra k dobru o sobě?
- norma: jednej tak, aby tvé činy produkovaly maximum dobra o sobě
- pozn.: míra instrumentálního dobra může být evidencí pro vyšší míru dobra o sobě.

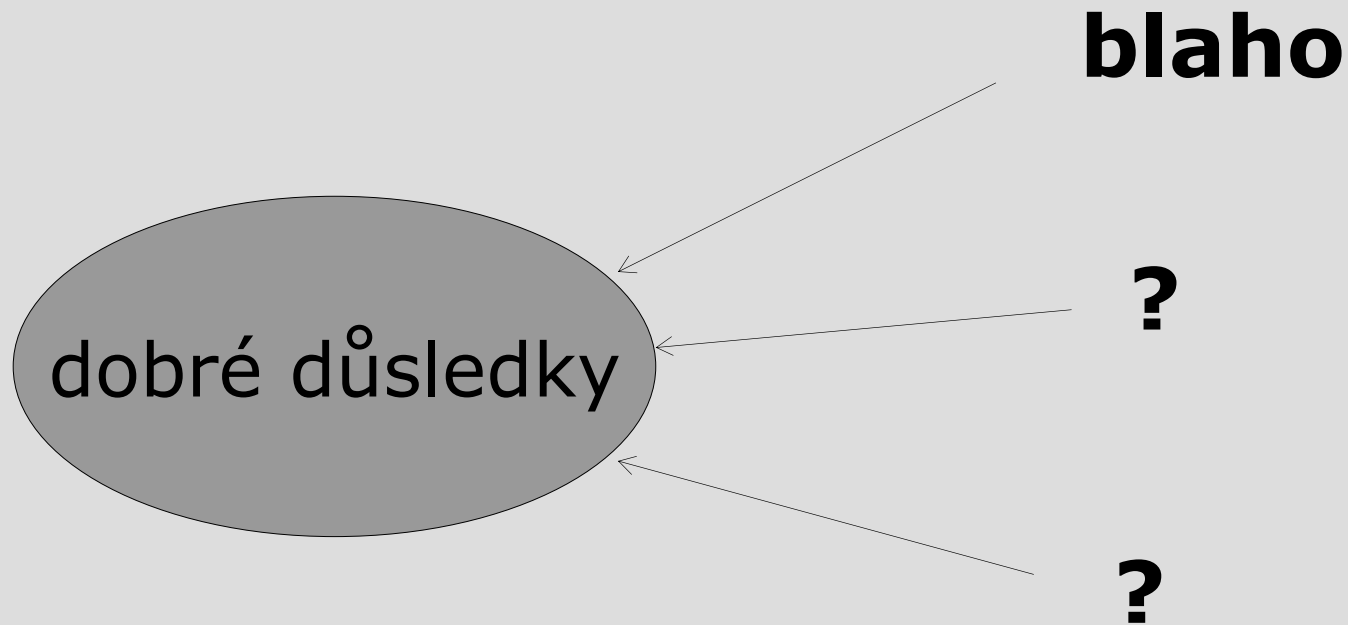
teorie hodnoty

- co jsou dobré důsledky?

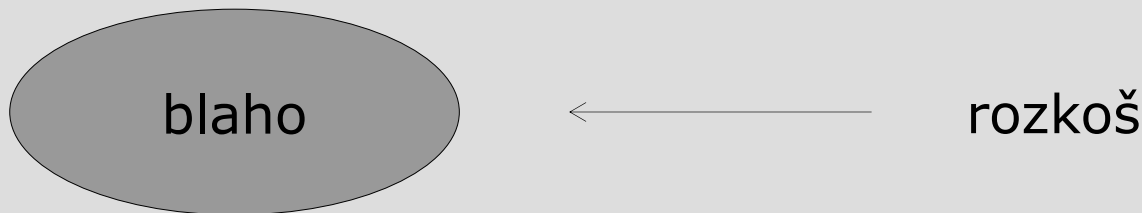
teorie hodnoty

- co jsou dobré důsledky?

hédonismus

- blaho je *jediným* faktorem určujícím kvalitu důsledků.
- *jediným* faktorem určujícím míru blaha je míra fyzické rozkoše
- formy:
 - psychologický h.
 - etický h.

jak určit míru blaha?

- kvantitativní hédonismus (Bentham)
 - délka krát míra rozkoše
 - rozkoš mínus bolest
 - všechny formy rozkoše jsou stejně hodnotné:

námitka

- spokojená želva
- existují kvalitativní rozdíly mezi rozkošemi
- Benthamův hédonismus je prasečí filozofie

jak určit míru blaha?

- kvalitativní hédonismus (Mill)
- některé rozkoše jsou hodnotnější - kvalita
- rozkoše těla x rozkoše intelektu
 - přátelství
 - láska
 - umění
 - objevy
 - kreativita
- kdo posoudí míru?

teorie mentálních stavů

- pokud jsou různé druhy rozkoše s různou hodnotou, nelze blaho definovat obecněji pomocí hodnotných mentálních stavů?
- Teorie mentálních stavů

„Co nevíš, to tě nebolí“

námítky

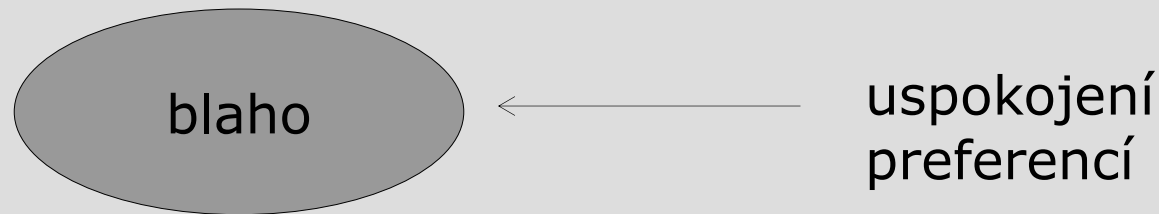
- 1.
 - případ podváděného manžela a podnikatele, který se to nikdy nedozví
 - „Může tě bolet i to, co nevíš“ – objektivita blaha
- 2.
 - stroj na zážitky

Robert Nozick

Preferenční teorie blaha

- blaho znamená dosáhnout toho, co od života očekávám
- člověk si nemusí být vědom, že jeho preference jsou uspokojeny (x teorie mentálních stavů)

které preference?

- řada mých preferencí je založena na chybných závěrech či hodnotách

„Chci mít miliardu facebookových přátel.“

- aktuální x ideální preference
 - ty, které by člověk měl, kdyby byl plně racionální, informovaný a nepředpojatý
- proč omezovat preference na ideální?
 - ideální preference odhalují skutečné hodnoty

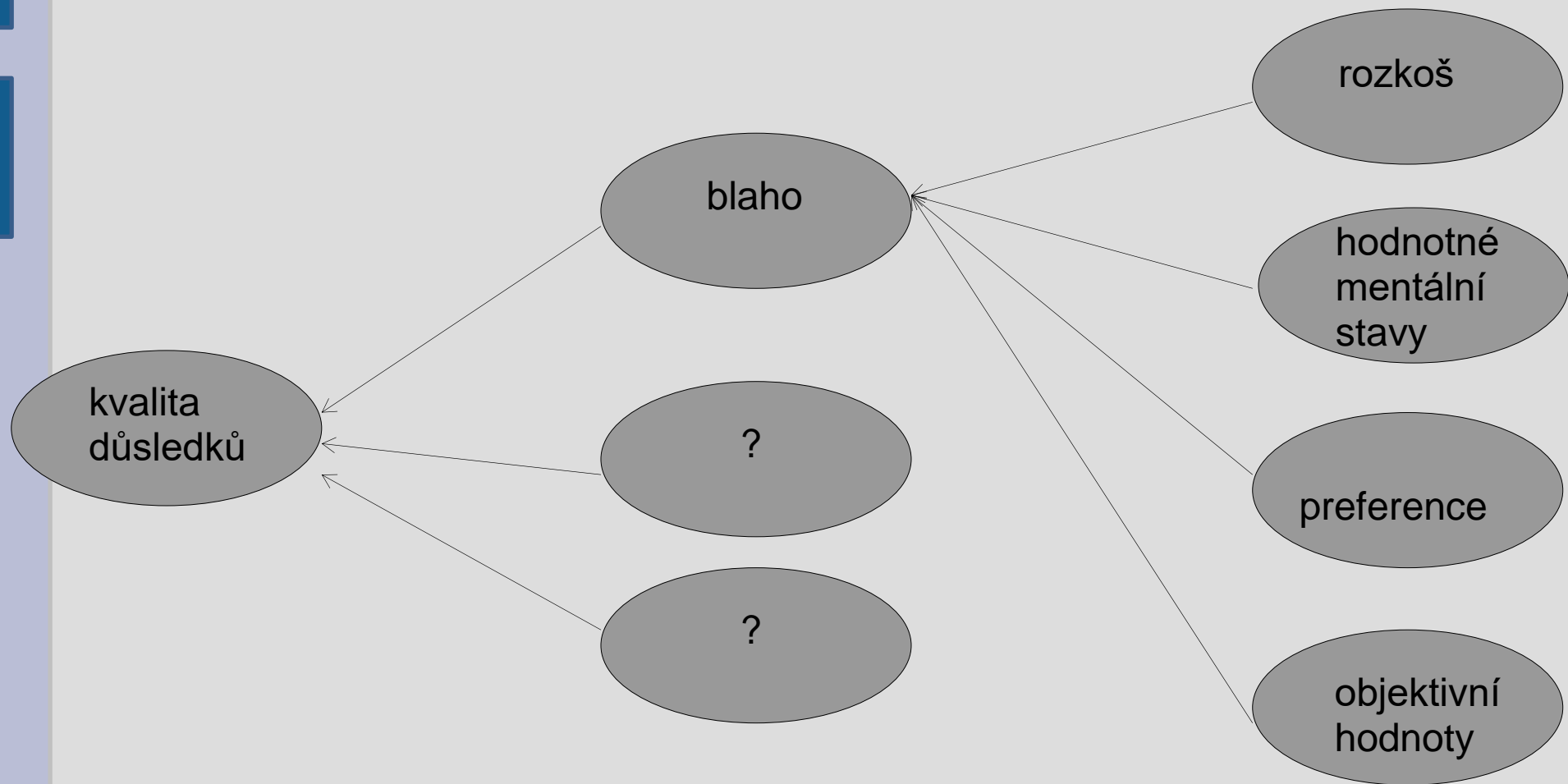
objektivní teorie blaha

- blaho = dosažení objektivních hodnot
- preference, mentální stavy a rozkoš jsou irelevantní
- (uznání, kreativita, zdraví, vědomosti, přátelství, svoboda, respekt)
- proč jsou hodnotné zrovna tyto jevy?
 - dokonalosti

námitka

- Dobrý Will Hunting
 - můj život by mohl být hodnotnější, kdyby obsahoval něco, o co osobně vůbec nestojím
 - jsou hodnoty, o které nikdo nestojí, které nejsou nikým preferovány?
 - souběžnost hodnot a preferencí lze zaručit jen tak, že do pojmu hodnot preference zabudujeme.

shrnutí

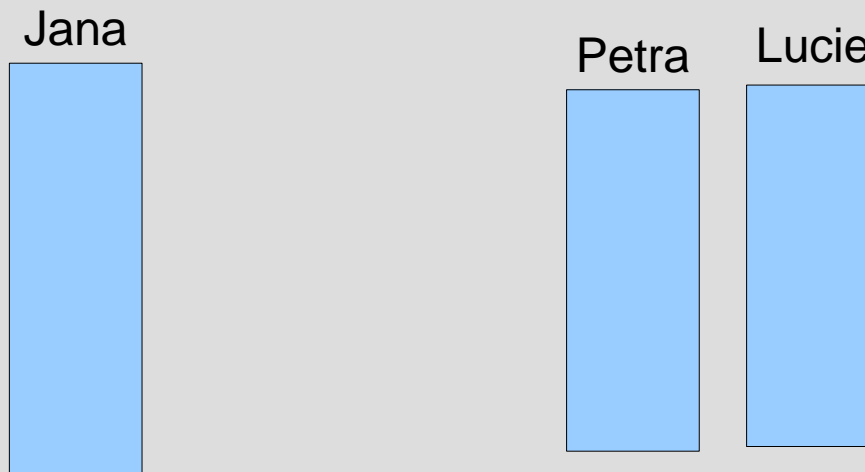

celkový pohled

- čí míru blaha máme brát v potaz?
 - jen vlastní
 - nevylučuje altruistické činy
 - všech
- jsou všechny osoby stejně důležité?
 - Jak se liší morální hledisko od racionálního?
- **NORMA** – maximalizace dobrých důsledků z nestranného, objektivního, neosobního hlediska.

interpersonální sčítání

- blahobyt lze sčítat:
 - čin A – lepší pro Janu (10 PH)
 - čin B – lepší pro Petru (8 PH) a pro Lucii (8PH)

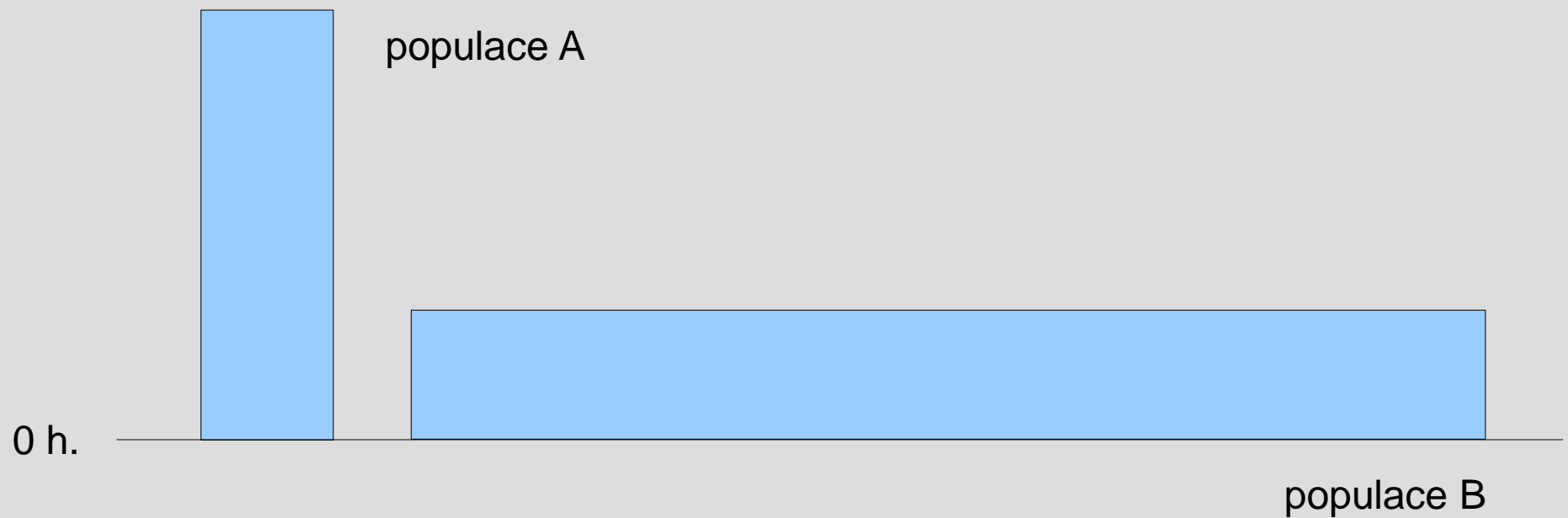

problémy celkového pohledu

- interpersonální srovnání blaha
 - kolik je jeden hedon?
 - kolik steaků by se vyrovnalo jedné opeře?
 - lze srovnávat bolesti? mentální stavy? preference?

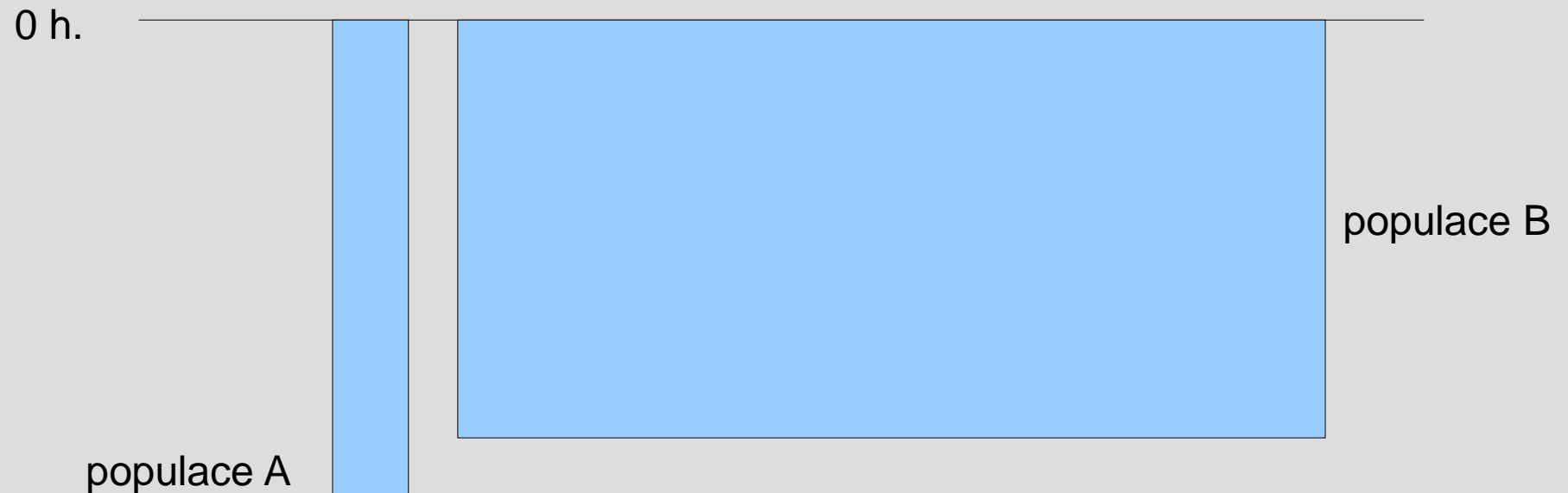
problémy celkového pohledu

- Odpudivý závěr (D. Parfit)

problémy celkového pohledu

- teorie průměrné míry blaha

**Distributivní morální faktory
rovnost, vina, zásluhy**

Rovnost

- Je blaho jediným relevantním faktorem?
-
- **Welfarismus** – ano
- **Egalitarianismus** – ne – záleží také na distribuci blaha

A dostane 90 hedonů

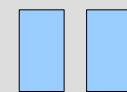
B dostane 10 hedonů

x

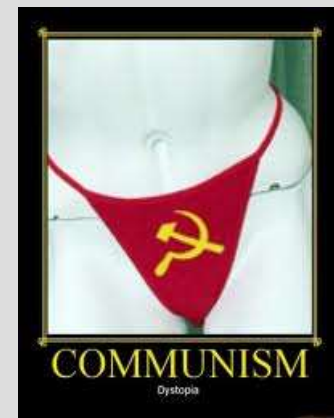
A dostane 50 hedonů

B dostane 50 hedonů

problémy

- Srovnání relativní hodnoty množství blaha a rovnosti jeho distribuce
 - co když rovnost znamená snížení celkové míry blaha?
 - Sedm rodin pobírá soc. dávky 5000, tři rodiny 10000. Kvůli rovnosti je třem bohatším rodinám odebráno 5000.

- Status ekonomicky nejslabších

Parfit: princip rovnosti → princip vážené dobročinnosti

- čím nižší ekonomický status lidé mají, tím větší hodnotu bude mít skutek, který zvýší jejich blaho
- distribuce nikoli rovná, ale s akcentem na nejchudší vrstvy

Libertarianismus (R. Nozick)

- redistribuce bohatství je
- v rozporu s lidskou svobodou a
- inherentně nespravedlivá.
- rovnost se musí týkat příležitosti!

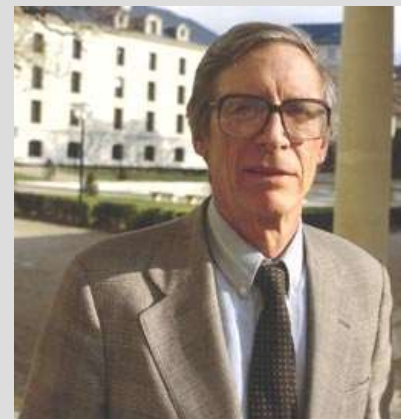

- princip rovnosti při získávání zdrojů
- princip rovnosti při převodu vlastnictví
- princip rovnosti při nápravě

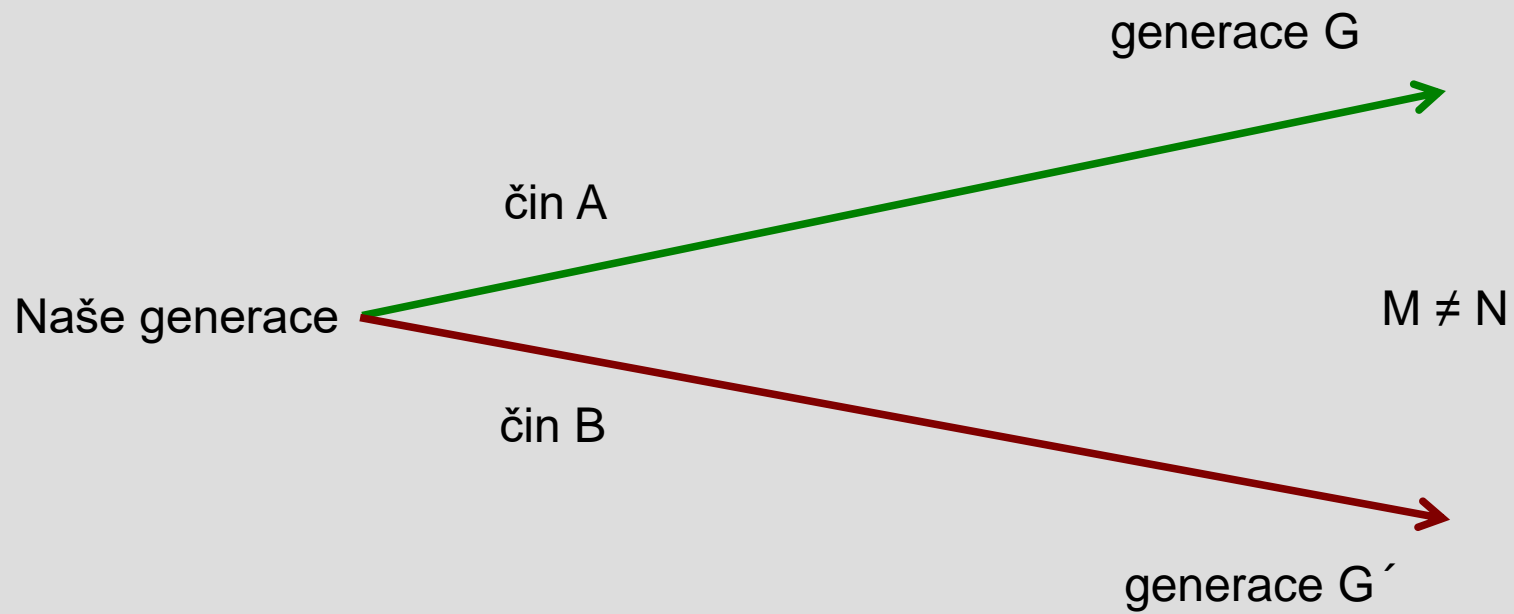

daně=otroctví

- Principy spravedlnosti – J. Rawls
- Problémy pro Nozicka
 - nezohledňuje štěstí a nahodilost
 - charita a pomoc chudým
- práva založena na racionální dohodě
- princip rovnosti
- princip rozdílu

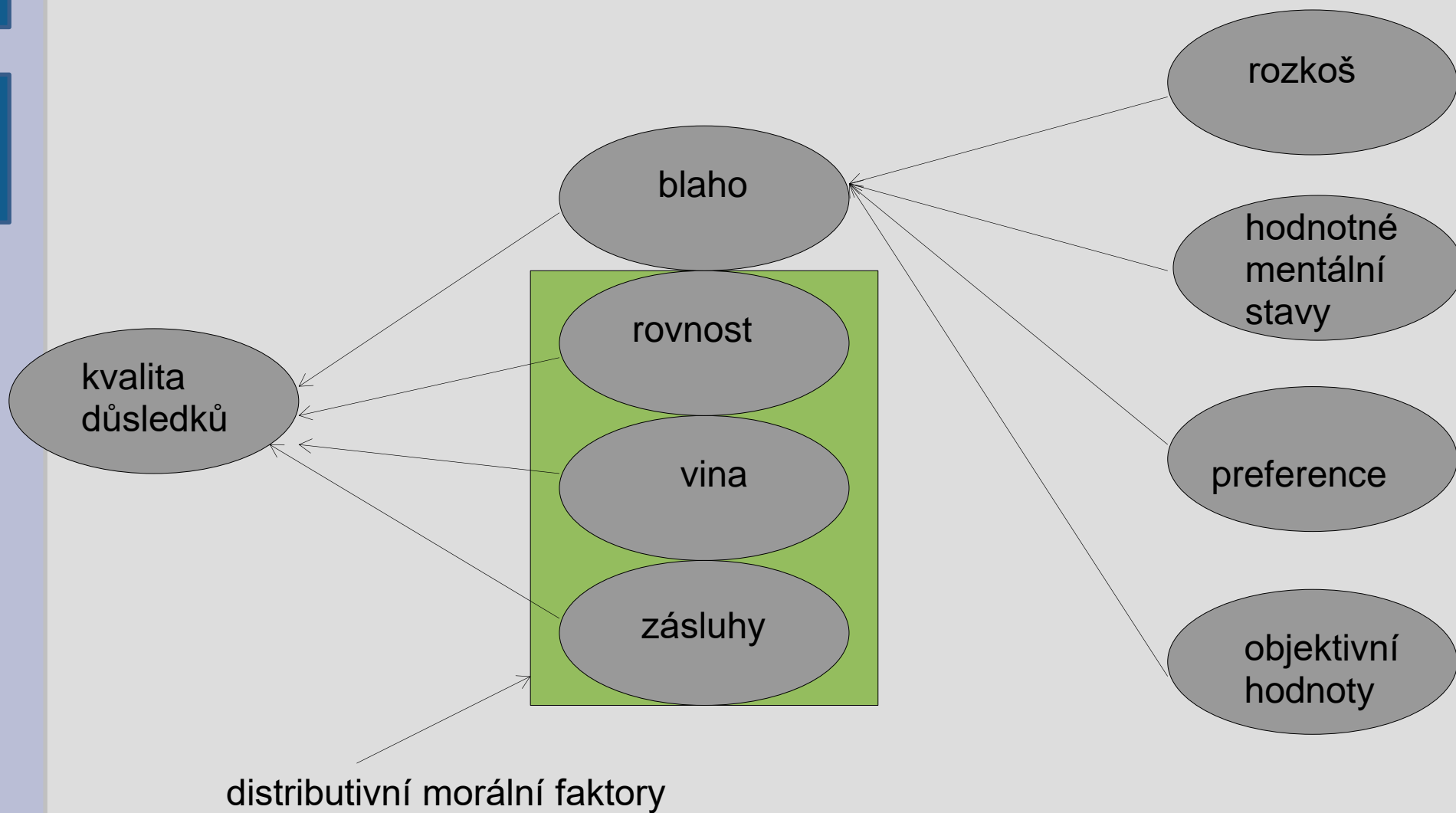
- rovnost mezi generacemi?
- Parfit – non-identity problem

Vina a zásluhy

- Příklad: exploze, Alena a Petr těžce zranění, můžeme pomoci jen jednomu. Komu máme pomoci?
- Dodatek: Petr explozi způsobil.
- Je z morálního hlediska jedno komu pomůžeme?
 - Alternativa: můžeme pomoci oběma stejně. Máme to učinit?
 -
- Welfarismus: ano – zvýšení celkového blaha
- Retributivismus: ne - pomoc Petrovi by byla nemorální – zaslouží si trpět

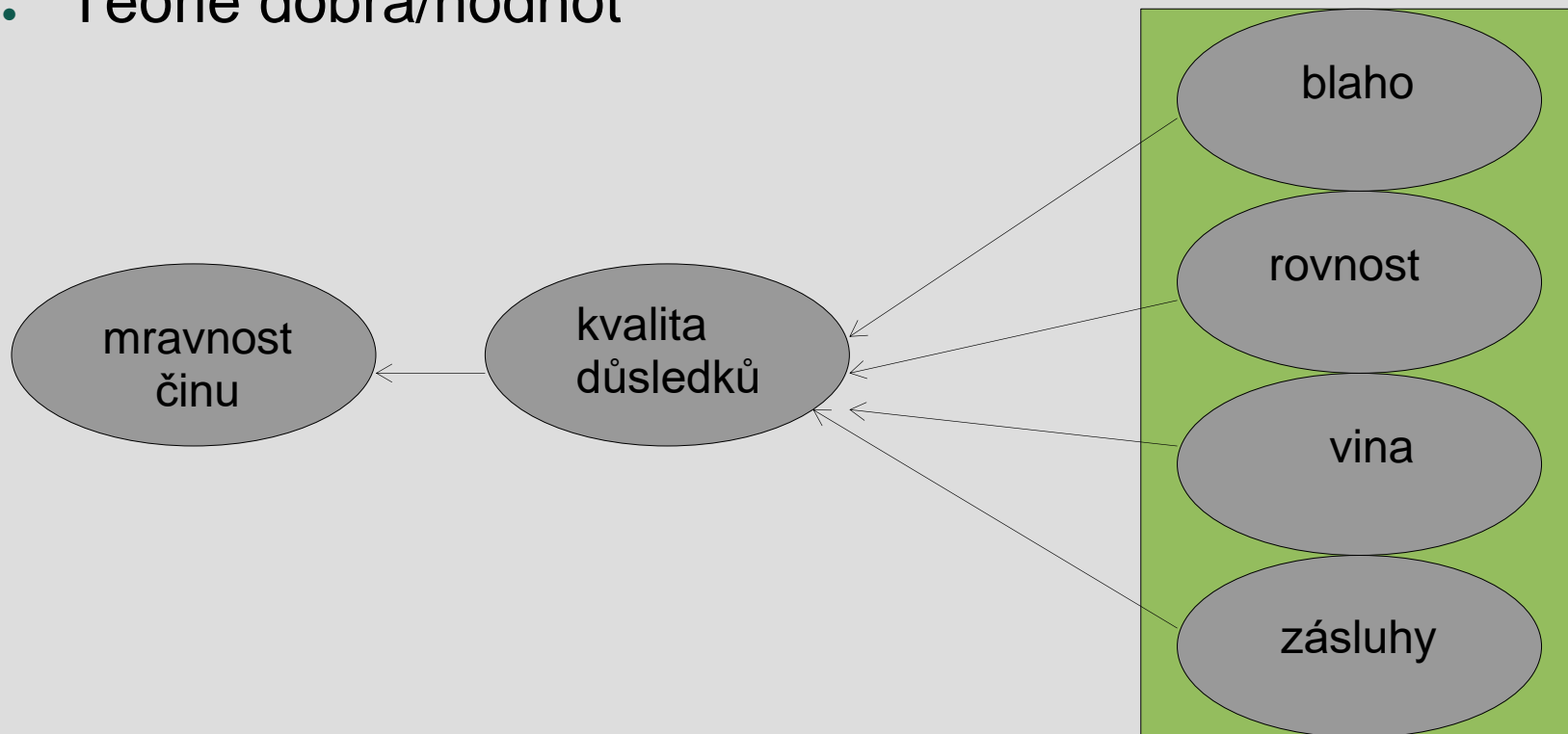
shrnutí

Konsekvencialismus

Morální povaha činu

- Důsledky činu jsou relevantním morálním faktorem.
- Teorie dobra/hodnot

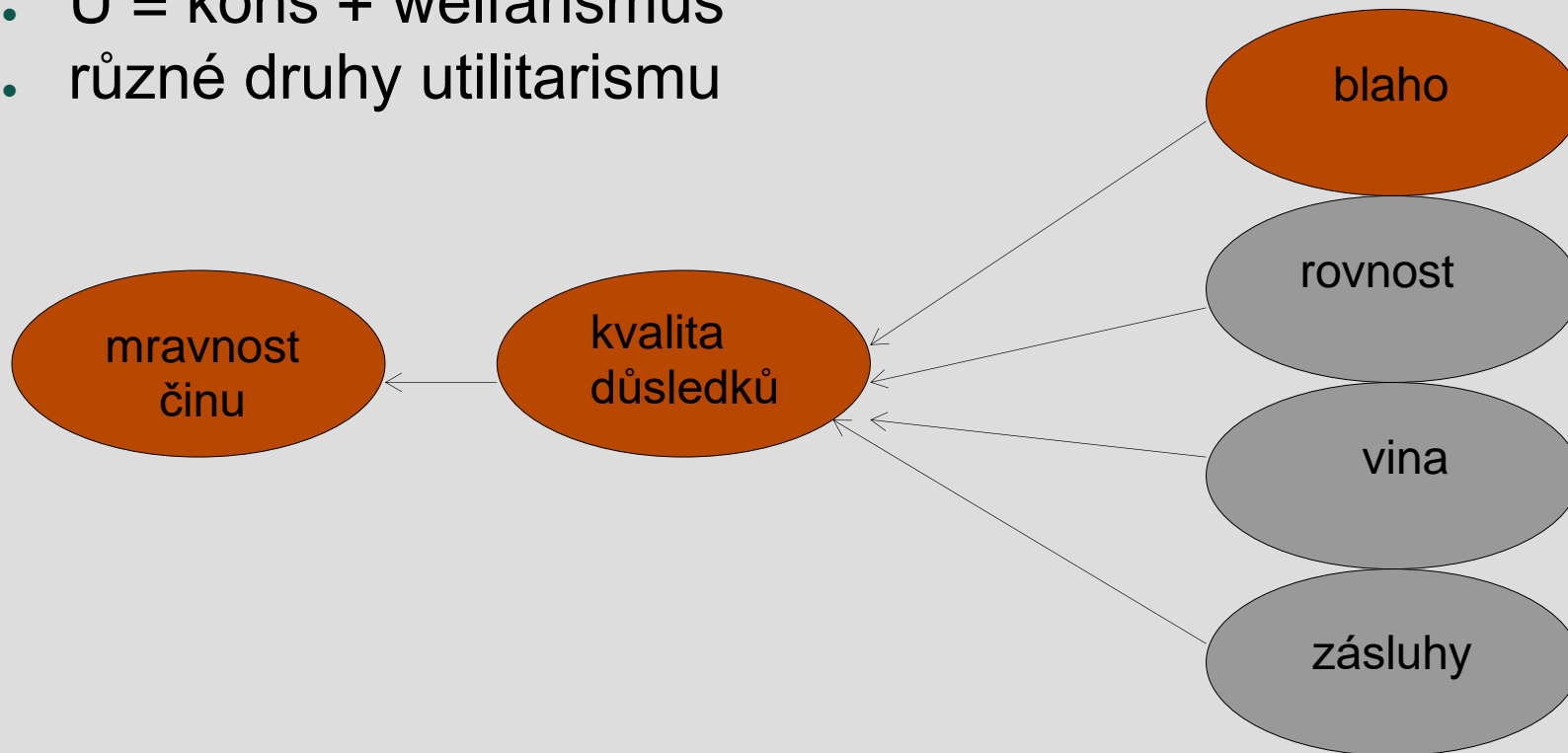

Konsekvencialismus

- Morální povaha činu je dána JEN kvalitou jeho důsledků
 - Jedinec má **povinnost** vykonat ten a jedině ten skutek, který má z možných alternativ **nejlepší** důsledky

Utilitarismus

- různé druhy konsekvencialismu
- U = kons + welfarismus
- různé druhy utilitarismu

Kritika utilitarismu

1. Neadekvátnost welfarismu

- nezohledňuje distributivní principy

2. Neznáme budoucnost

- vedlejší důsledky
- dlouhodobé důsledky
- nekonečný řetězec důsledků

- NELZE POZNAT DŮSLEDKY NAŠICH ČINŮ

odpověď

- problém pro všechny přijatelné koncepce
- není paralyzující
- **subjektivní** a **objektivní** teorie správnosti důsledků
 - Petr, motivován soucitem, dal žebrákovi 50 Kč na polévku. Žebrák má v úmyslu si koupit polévku, ale pak podlehne pokušení, koupí si alkohol a po jeho požití zemře.

3. kalkulace důsledků

- kalkulace důsledků v každém jednotlivém případě vede k nemožnosti konat

odpověď:

- odkaz na běžná pravidla morality odvoditelná z konsekvencialismu
- odkaz na typy skutků: **utilitarismus pravidel**

4. Jsou důsledky skutečně jediným relevantním faktorem?

DEONTOLOGIE

DEONTOLOGIE

Kritika konsekvencialismu

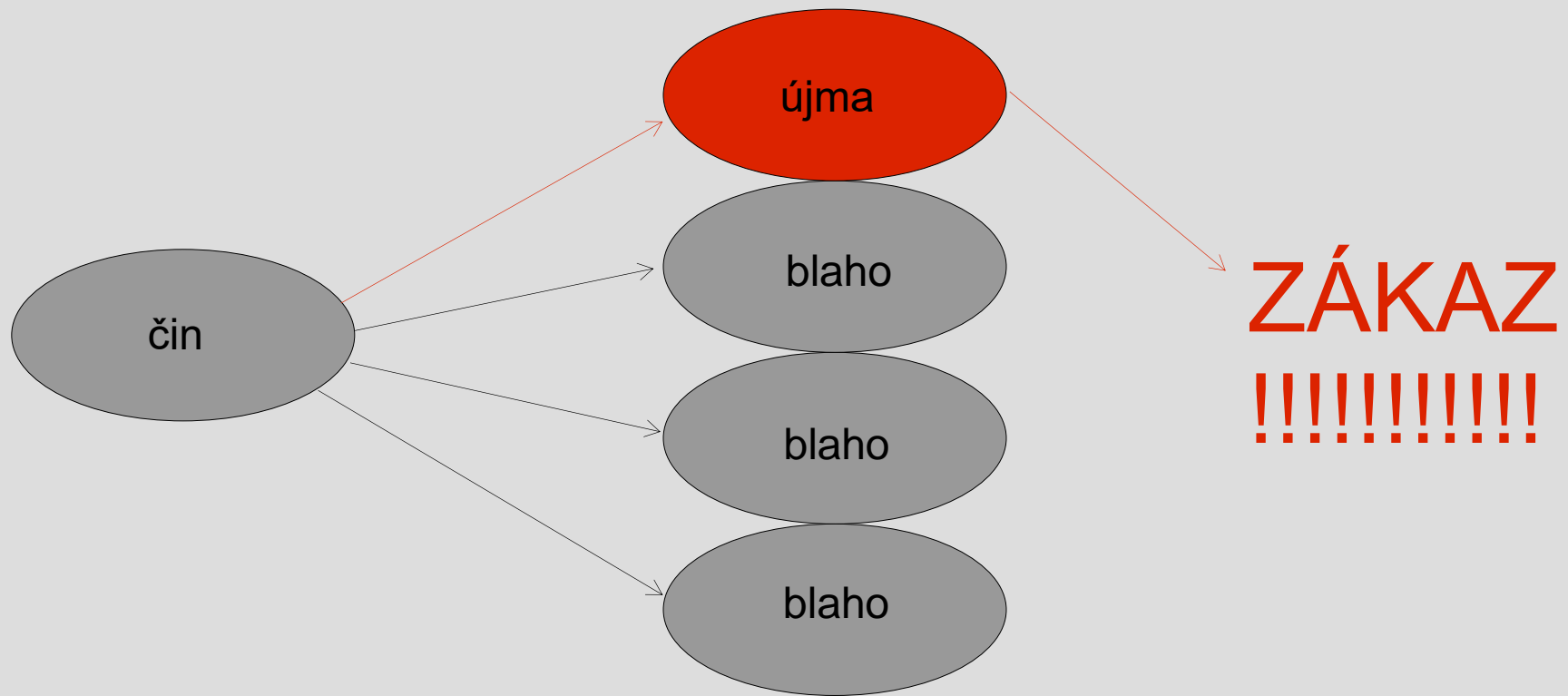
- Přílišná permisivnost – umožňuje činy v rozporu s intuitivní morálkou
 - Transplantační dilema
 - Konsekvencialismus – ANO
 - Intuitivní morálka – NE
 - Některé činy jsou nepřipustné, i když mají celkově lepší důsledky

Újma

- Kromě kvality důsledků existuje druhý normativní faktor – ÚJMA
- Nejde o alternativní nebo sekundární faktor
- Vznik újmy je **omezením** maximalizace dobrých důsledků
- DEONTOLOGIE – teorie, která přijímá, že maximalizace dobrých důsledků má jistá **omezení**.

Zákaz ubližovat

Další aspekty deontologie

- pravidla
- některé činy jsou inherentně správné/nesprávné
- akcent na prohibice – prostor pro vlastní projekty
- relativita povinností vůči subjektu

Vyvážení morálních faktorů

- Deontologie musí specifikovat relativní hodnotu **zákazu ubližování a maximalizace důsledků**.
- Je sebemenší újma důvodem k odmítnutí jakkoli jinak dobrého skutku?

Příklad: mučením teroristy mohu předejít milionům obětí jaderné války. Je mučení skutečně nepřípustné?

Umírněná a absolutní D

- Absolutní deontologie
 - Jakákoli újma vždy převažuje
 - Je těžké žít morálně
 - Nemorálnost nemusí vést k vině
- Umírněná deontologie
 - Existuje omezení zákazu ubližovat
 - Někdy kladné důsledky převažují nad zákazem
 - Obtížné specifikovat, kde existuje hranice.

Deontologické teorie

- Deontologie
 - omezení maximalizace blaha
 - zákaz páchání újmy
- Problém:
 - Každý čin v posledku vede k nějaké újmě!
 - Mnoho dobrých skutků má špatné vedlejší účinky

2 teorie – 2 řešení

1. Teorie zaměřené na činitele (povinnosti)
2. Teorie zaměřené na oběť (práva)

Teorie zaměřená na činitele

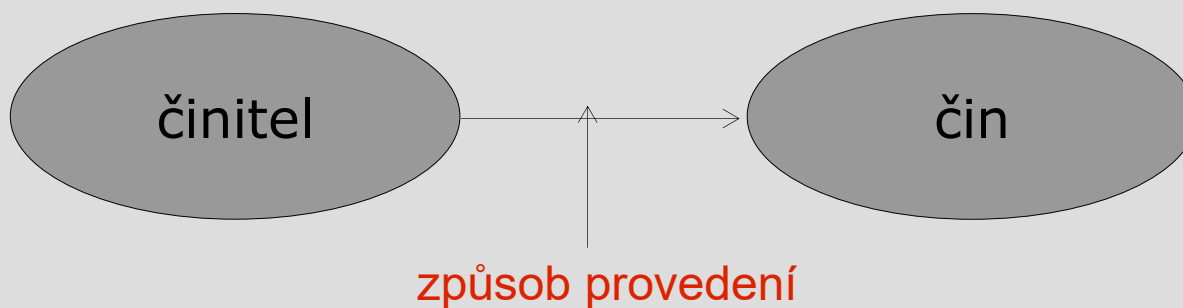
Existují normy (povinnosti a dovození), které nám poskytují jedinečné (subjekt-relativní) důvody konat.

Moralita je v podstatě osobní záležitost – podstatné je mít čisté svědomí

Varianta A – důraz na způsob vykonání činu

Mravnost skutku je dána povahou vykonaného činu.

Kategorický zákaz vykonávat určité skutky – způsobit smrt.

Specifikace kauzálního vztahu

- Způsobení x zanedbání (omission)
- Způsobení x umožnění (allowing)
- Způsobení x urychlení nevyhnutného

- Tradiční katolická distinkce:

Konání zla x dovolení zla

Je kategoricky zakázáno konat zlo, ale dovolit zlo je možné zdůvodnit, pokud tím lze předejít ještě horším důsledkům.

Vysvětlení transplantace:

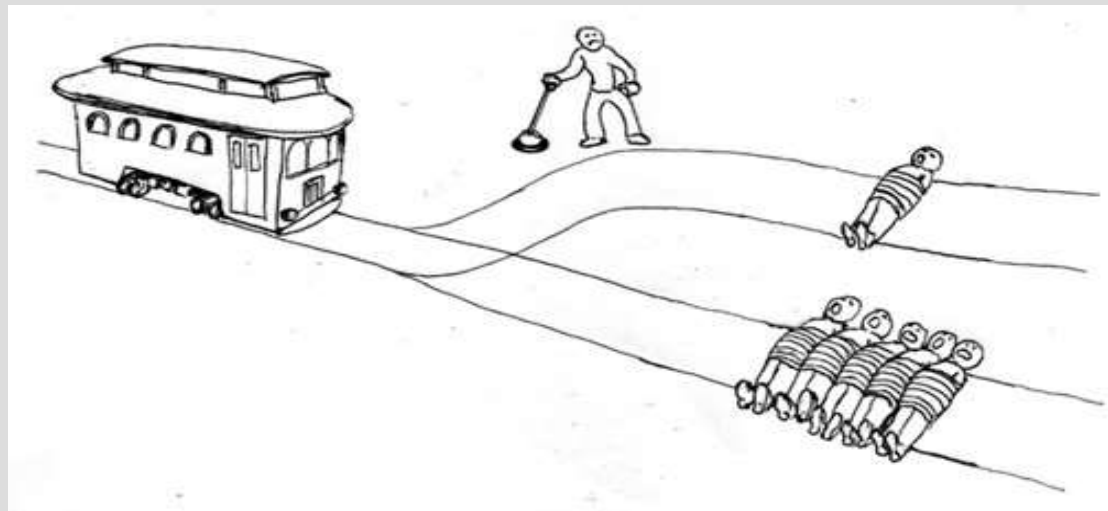
- Pevný orgány je nepřipustné použít – transplantace je příkladem způsobení zla. Smrt pěti pacientů je příkladem umožnění zla.

Problémy distinkce

Neintuitivní v případě problému tramvaje

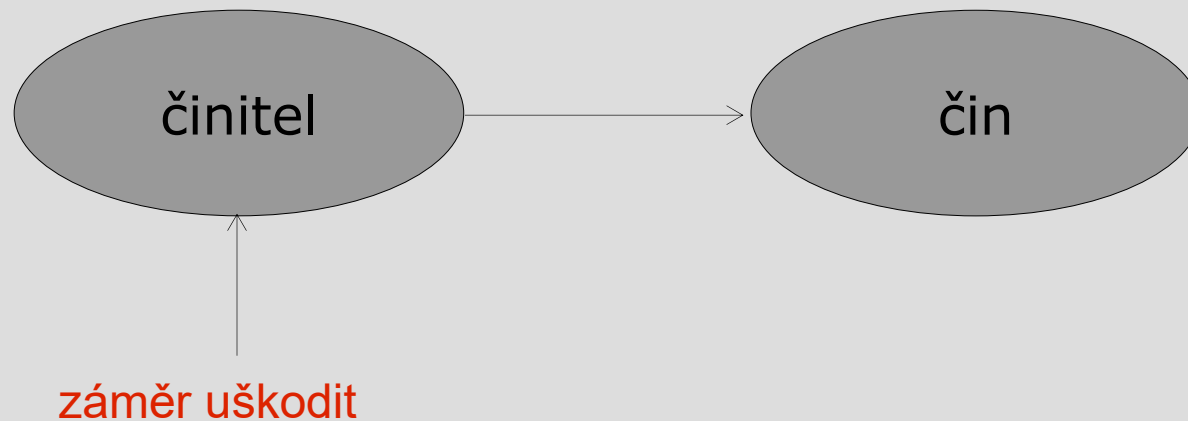
- nepřehodit – umožnění
- přehodit - způsobení

Varianta B – důraz na záměr

Pro mravnost činu je důležitý **záměr** činitele.

- Záměr uškodit – nepřípustné
- Záměr neuškodit – v pořádku

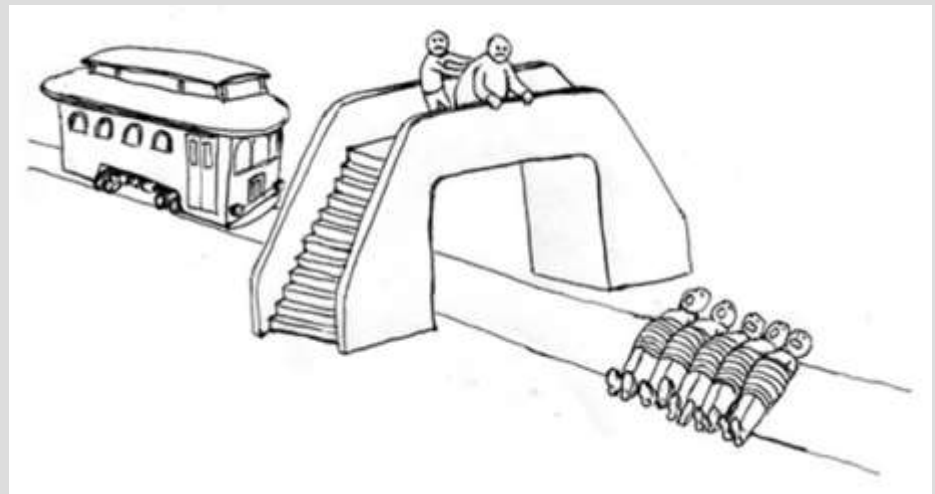
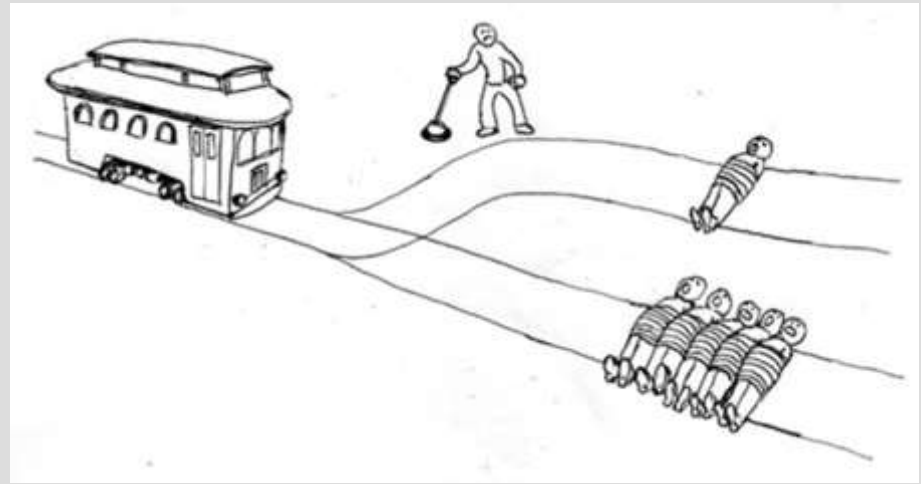
Specifikace záměru

- Záměr x přesvědčení
- Záměr x přijetí rizika
- Záměr x způsobení škody

princip dvojího účinku

- možnost zdůvodnit čin, který způsobuje vážnou újmu
- „Je možné **přivodit předvídatelný negativní** vedlejší účinek, který by nebylo dovoleno **způsobit záměrně**, ani jako prostředek dosažení dobrého cíle.“
- Akvinský – Suma teologická – o sebeobraně.

aplikace

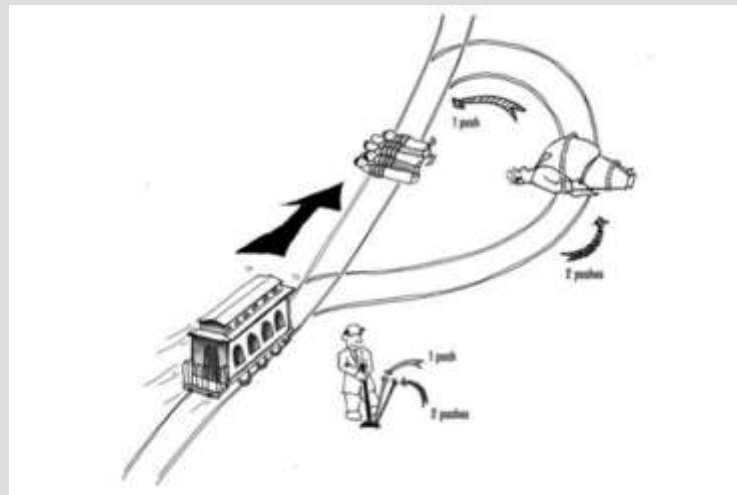
Teorie zaměřené na oběť

- Norma specifikována v pojmech práva objektu:

Každý má právo **nebýt používán jako pouhý prostředek** k maximalizaci dobrých důsledků bez vlastního souhlasu.

Vysvětlení intuic

- Transplantace – Pepa byl použit jako prostředek – nepřípustné.
- Výhybka – Dělník nebyl použit jako prostředek.
- Srov. důraz na záměr: i kdybych chtěl dělníka zabít, bylo by mé přehození výhybky zdůvodnitelné – dělník nebyl prostředkem.
- Loop:

Paradox omezení

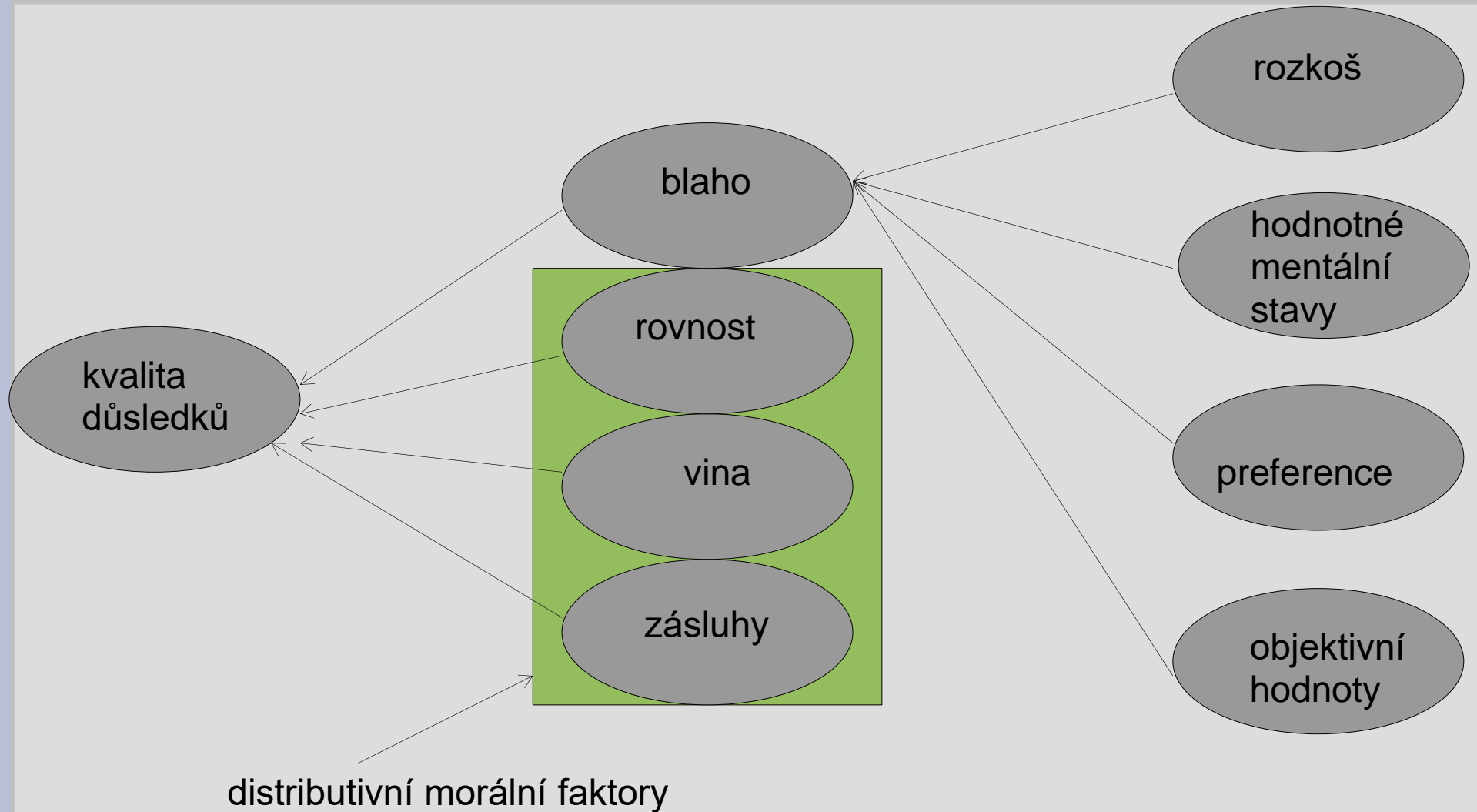
- Je kategoricky zakázáno vykonávat zlé činy, i když by jejich vykonáním došlo k zamezení většího množství činů téhož typu.
 - 1 vražda zamezí 50 vraždám: Nemohu porušit omezení nezabíjet, i když tím předejdu 50 porušením omezení nezabíjet.
- JSME OMEZENI V OMEZOVÁNÍ ZLA

Konsekvencialismus, nebo deontologie?

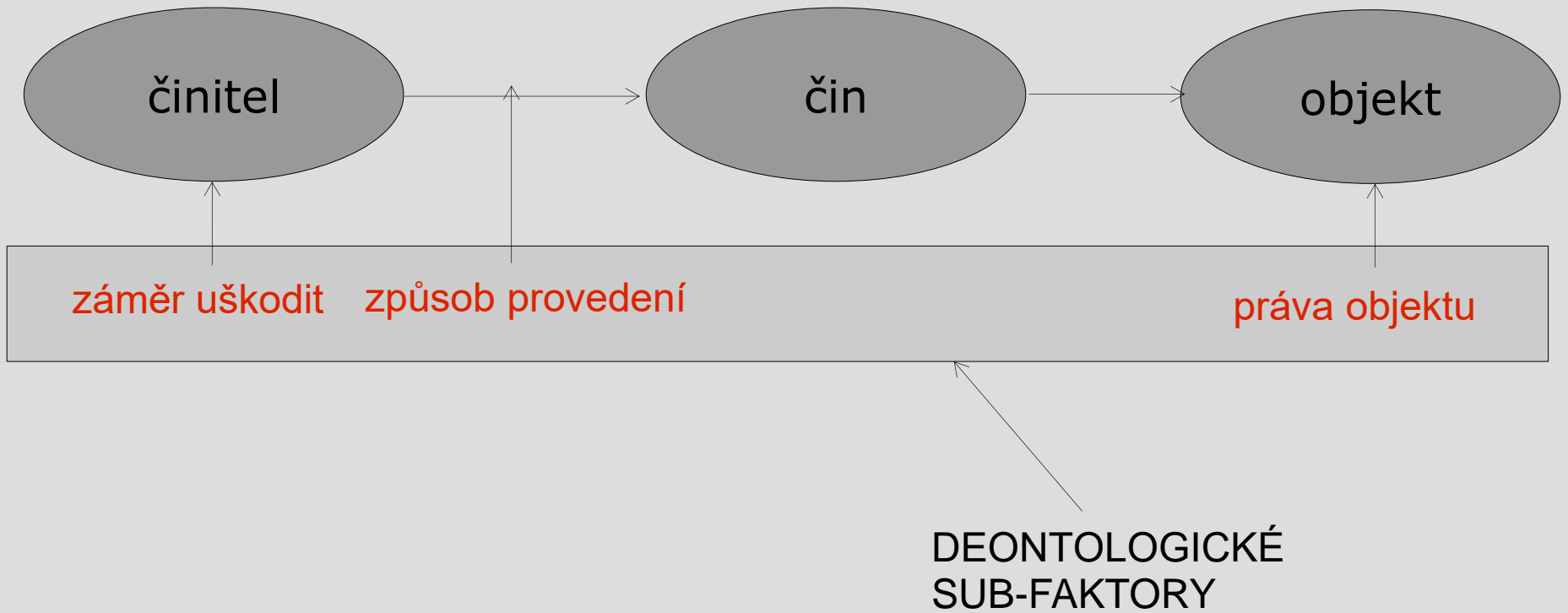
- Konsekvencialismus absolutizuje roli důsledků – umožňuje „intuitivně“ nepřijatelné činy, pokud maximalizují dobré důsledky
- Deontologie absolutizuje roli povinností/práv – neumožňuje „intuitivně“ přijatelné skutky, pokud porušují práva či povinnosti
 - Kant: „Ať raději vymře celé lidstvo, než aby bylo spácháno bezpráví“

Etika ctnosti

konsekvencialismus

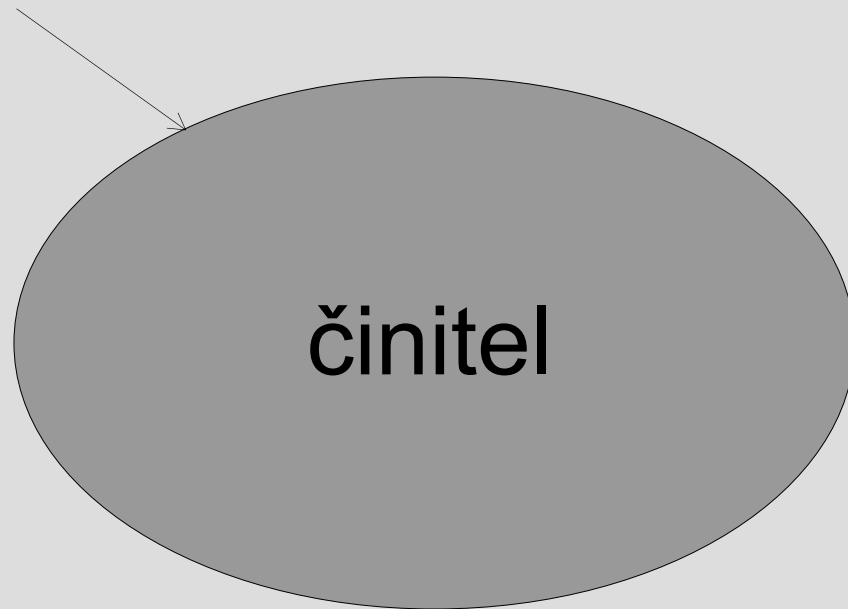

deontologie

etika ctnosti

morální charakter

- Proč bych měl pomoci příteli?
 - Konsekvencialismus – důsledky
 - Deontologie – povinnost
 - Etika ctnosti – pomoc je šlechetná, dobročinná
- Alternativní definice morálního problému
 - K a D – jak mám jednat v situaci S
 - EC:
 - Jak mám žít?
 - Jaký život je dobrý?
 - Jaké jsou správné rodinné a sociální vztahy?
 - Moralita bytí, nejen jednání

Nástin vývoje

- Čínská filozofie (taoismus, konfucianismus)
- Platón
- Aristoteles (ctnost, praktická moudrost, hluboké štěstí)
- do osvícenství, pak útlum
- 50. léta 20. století
 - Anscombová
 - MacIntyre
 - Williams
 - Footová, Slote

současnost

- 3 hlavní proudy:
 - Eudaimonismus
 - Teorie založené na morálním činiteli (agent-based)
 - Etika péče

Proč návrat EC?

- Potřeba změny v moderní morální filozofii
- Anscombová
 - „Moderní morální filozofie – 1958“
 - Kritika etiky povinností
 - Kritika hledání univerzálních pravidel
 - Kritika opomíjení role charakteru, emocí, ctnosti, motivů jednání...

- Williams
 - Morálka vs. Etika
 - Morálka jako deontologie – povinnost a vina
 - Morálka vylučuje aspekt náhody (luck)
 - Etika zahrnuje morálku + emoce, přátele, rodinu, společnost, spravedlnost – návrat k Aristotelovi a Platónovi
- MacIntyre
 - Koncepce ctnosti založená na sociálních praktikách

Vymezení EC

- Jaký čin je správný x jak mám žít?
- Zaměření na život jako celek
- Zásadní role charakteru a ctnosti
- Ctnost:
 - Stav bytí
 - Vnitřní stav a způsob jednání
 - Stabilita
 - Částečná vrozenost
 - Nutnost rozvíjet
 - Ctnost x zvyk
 - Ctnost x síla vůle

- Ctnost otázkou stupně
- Aplikace správných motivů vyžaduje moudrost – phronesis

- Antiteoretičnost etiky
 - Morální rozhodování není možné redukovat na jediný princip.

Teorie EC

EUDAIMONISMUS

- Eudaimonia – štěstí? vzkvétání? prosperita?
- Vychází z Aristotela – argument z funkce
 - Věci mají své funkce, činy své účely
 - Funkcím odpovídají kvality
 - Člověk má sociální funkce a přirozené funkce
 - Kvality spojené s těmito funkcemi jsou ctnosti
 - Přirozeným cílem člověka je eudaimonia – spojena s naplněním sociálních funkcí i přirozené funkce – rozumnosti.
 - Podmínka vyhýbání se extrémům.

- Poznámky:
 - Ctnost v konsekvencialismu
 - Racionalita a moralita
 - Představitelé
 - Thomas Hurka
 - Philippa Footová
 - Rosalind Hursthouse
- TEORIE ZALOŽENÉ NA ČINITELI
 - Michael Slote
 - Teorie zaměřené na činitele (eudaimonismus)
 - Snaha definovat dobrý život
 - Správnost činu dána směřováním k hlubokému štěstí
 - Teorie založené na činiteli
 - Správnost činu dána výhradně vnitřním životem morálních činitelů – čin musí vycházet ze správných motivů

- ETIKA PÉČE
 - Annette Baier
 - Muži smýšlí maskulinně
 - Povinnost
 - Spravedlnost
 - Autonomie
 - Ženy kladou důraz na:
 - Péči
 - Trpělivost
 - Schopnost vychovávat
 - Sebeobětování

Kritika EC z pozic D a K

- SOBECKOST TEORIE
 - Morálka je primárně o zájmech jiných osob, nikoli vlastních.
- EC NENÍ NÁVOD K JEDNÁNÍ
 - Etické teorie mají
 - Poskytnout rozhodovací proceduru
 - Být srozumitelné a aplikovatelné pro všechny
- PŘÍLIŠ VELKÁ ROLE NÁHODY
 - V EC nelze aplikovat vinu a chválu